

СУЧАСНИЙ СТАН СТАНДАРТИЗАЦІЇ ЮВЕЛІРНИХ ТОВАРІВ

В статті представлено історію становлення та ключові проблеми стандартизації ювелірних товарів на міжнародному та вітчизняному ринку.

Ключові слова: ювелірні вироби, дорогоцінні метали, сплави дорогоцінних металів, стандартизація, Конвенція, безпека, якість.

Постановка проблеми та її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Якість товару – є основою будь-якого виробництва, аксіома правильної торгівлі й головна умова для успішного бізнесу. В умовах вступу України до СОТ і прагненням вступити рівноправним членом Європейського співтовариства одним з суттєвих ризиків є поява на вітчизняному ринку ювелірних товарів, які не забезпечують належну якість, зокрема, виробів із країн Південно-східної Азії, Близького Сходу, окремих країн басейну Індійського океану, а також виготовлення власної продукції, яка не відповідає вимогам щодо якості та безпеки, надійності, гігієни.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, актуальним стає питання контролю за якістю та безпечністю товарів (робіт, послуг), що надходять на споживчий ринок України та підвищення результативності державної системи контролю за якістю та безпечністю товарів (робіт, послуг) щодо реалізації гарантій законності у цій сфері. На сьогодні актуальні проблеми гармонізації та вдосконалення системи законодавства у сфері державного нагляду за дотриманням вимог стандартів, вдосконалення правил та норм проведення державного пробірного контролю, дотримання вимог законодавства у сфері технічного регулювання, оцінки відповідності та захисту прав споживачів.

Таким чином, метою є дослідження, актуальних питань у сфері стандартизації сплавів з дорогоцінних металів, оцінка якості ювелірних виробів за показниками безпеки та надійності.

Одним з основних напрямків реалізації державної політики у цій сфері є технічне регулювання – стандартизація та оцінювання відповідності. Вивченню цієї проблеми в напрямку теоретичних та методологічних аспектів технічного регулювання приділяли увагу наступні українські науковці: Бичківський Р.В., Столярчук П.Г., Кириченко Л.С., Мережко Н.В.. Але у своїх дослідженнях вони окремо не розглядали проблематику стандартизації сплавів з дорогоцінних металів, як окремий напрямок контролю за якістю та безпекою ювелірних виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння. Крім того, Артюх Т.М., Бредіхин В.М, Боровиков О.Я., Назимок М.М., Кожанов В.О., Кушнерова Е.Ю, Шликов О.К.

Виклад основного матеріалу досліджень. Розвиток міжнародної торгівлі, науково-технічних та економічних зв'язків вимагають єдиного підходу до оцінки якості продукції, її взаємозамінності, технічної сумісності, вимог до маркування, пакування, збереження і транспортування, безпеки і охорони навколишнього середовища.

Діяльність міжнародної стандартизації спрямована на розробку погоджених стандартів, вимоги яких будуть дотримані переважною більшістю країн світу.

Контроль за якістю дорогоцінних металів практикується в більшості європейських країн протягом багатьох років. Головною метою такого контролю було перевірка вмісту дорогоцінного металу в золотих і срібних монетах, а згодом у ювелірних виробах.

У більшості європейських країн введено обов'язкове випробування та клеймування виробів незалежним органом контролю. Проте у кожній з них були розроблені та прийняті власні технічні вимоги до якості дорогоцінних металів та виробів з них відповідно до місцевих традицій та особливостей культури. Наявність таких відмінностей створювало проблеми та незручності в операціях міжнародної торгівлі виробами з дорогоцінних металів.

Після тривалих дискусій на міжнародному європейському просторі у 60-х рр. ХХ сторіччя у листопаді 1972 року у Відні було підписано Конвенцію з питань випробування та клеймування виробів з дорогоцінних металів. Членами Конвенції, яка вступила в силу у 1975 р., в першу чергу стали країни-учасниці Європейської асоціації вільної торгівлі, зокрема: Австрія, Фінляндія, Норвегія, Португалія, Швеція, Швейцарія. Проте до Конвенції могли вільно приєднатися інші країни, що мали відповідні умови для проведення аналізу якості та клеймування виробів з дорогоцінних металів та їх сплавів.

Конвенція є міжнародною угодою, що спрямована на сприяння транскордонній торгівлі виробами з дорогоцінних металів. Основним завданням Конвенції є гармонізація у міжнародній практиці підходів до виконання експертно-пробірних робіт, встановлення єдиних принципів контролю за якістю виробів з дорогоцінних металів.

Країни-учасниці Конвенції, визнають, що вироби з дорогоцінних металів, клеймовані клеймом Конвенції – «Common Control Mark» (CCM), можуть реалізовуватись на їх території без додаткового контролю та клеймування.

На даний час до Конвенції вже приєдналися Кіпр, Чехія, Данія, Угорщина, Ірландія, Ізраїль, Латвія, Литва, Нідерланди, Польща, Словачія, Словенія. У процесі приєднання знаходяться дві країни: Шрі-Ланка та Україна.

У 2005 році в Україні Інспекційною групою Постійного комітету Конвенції було проведено перевірку стану забезпечення контролю за обігом дорогоцінних металів, методів роботи з ними, в тому числі

проведення інспекцій місць концентрування виробів та порядку їх зберігання, клеймування та реалізації.

За результатами перевірки інспекційної групи констатовано високий ступінь готовності України до приєднання до Конвенції.

Якщо в Україні лише нещодавно почали займатися розв'язанням проблемних питань щодо оцінювання якості, то міжнародне співтовариство вже давно виявляє зацікавленість до проблем безпеки та надійності ювелірних виробів. Сьогодні якість ювелірних виробів, як і інших товарів, є головною вимогою світової спільноти та гарантується стандартами ASTM та ISO. Відповідно до цих документів основні вимоги до ювелірних виробів щодо безпеки та надійності сформульовані таким чином:

- наявність сертифікату якості за показниками фізико-хімічних та механічних властивостей, кристалічної будови, поверхневих зразків та безпеки споживання;
- проведення відбору виробів з кожної партії на підтвердження відповідності стандартам;
- безпечними ювелірними матеріалами визнано титан та сталь (ASTM);
- до біологічно сумісних елементів віднесено тантал, цирконій;
- біологічно інертними вважаються золото 999,9 проби, сплави платина-іридій (90-10), платина-рутений (95-5).

Проте аналіз найбільш розповсюджених сплавів і в розвинених країнах Європи свідчить про невідповідність їх вимогам вищезазначених стандартів, зокрема за показниками безпечності, механічної міцності та корозійної стійкості.

Одним із найбільш трудомістких і відповідальних етапів виробництва продукції ювелірної промисловості є розробка сплаву - визначення складу компонентів, легуючих складових, оптимальних норм їх вмісту; визначення складу допустимих домішок і норм їх граничного вмісту; розробка технології, яка б гарантувала стабільність властивостей сплаву; розробка методів визначення хімічного складу сплаву. І, як вінець, розробка нормативної документації.

У відповідності до загальноприйнятої практики стандарти діляться на дві групи : стандарти технічних умов, які регламентують вимоги до хімічного складу металів і сплавів різних марок; і стандарти на методи аналізів.

Аналіз стандартів технічних умов на золото і срібло, які введено в дію в період з 1976 по 1992 р., та стандартів на методи аналізів, які введено в дію в період з 1972 по 1984 р., аналогічно по платиновим сплавам : з 1972 по 1984 р. (по технічним умовам); з 1970 по 1984 р. (на методи аналізів) свідчить, що стандарти технічних умов розроблені більше 30 років назад. При здійсненні процесу гармонізації деяких з цих стандартів ніяких змін в них внесено не було.

Якщо технічні вимоги на сплави дорогоцінних металів значно не змінювались в часі, то вимоги на методи хімічного аналізу у вітчизняній і міжнародній практиці змінилися кардинально. З'явилися нові методи і прилади, широко використовується обчислювальна техніка і оргтехніка, регламентуються метрологічні характеристики і системи метрологічного забезпечення, змінилась структура сучасних стандартів і порядок їх затвердження і т. ін.

В Україні постали проблеми, які пов'язані з недотриманням виробниками вимог законодавства у сфері застосування технічних регламентів та стандартів, відсутністю на підприємствах системи управління якістю, застосування суб'єктами господарювання «нестандартних сплавів» та домішок, використання імпортованих лігатурних сплавів низької якості, які не пройшли випробування на відповідність показникам надійності та безпеки.

Асоціацією ювелірів, за ініціативи та підтримки Державної пробірної служби, складено з Донецьким науково-дослідним та проектним інститутом кольорових металів договір на розробку технічних умов на нові марки ювелірних сплавів відповідно до вимог ГСТУ 75.1-00013480-001-2003 «Система галузевої стандартизації України. Розробка, зміст, узгодження та реєстрація технічних умов, які регламентують вимоги до ювелірних сплавів». За результатами цієї роботи надана можливість офіційно узаконити застосування близько 25 нових марок ювелірних сплавів й у подальшому використовувати їх підприємствами, що входять в Асоціацію ювелірів, при виготовленні ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів. Але ж це вирішення питання тільки для 50 підприємств, а в Україні підприємств-виробників більше 1000.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 07.02.97р. № 25, затверджено Державний гігієнічний норматив "Перелік речовин, продуктів, виробничих процесів, побутових та природних факторів, канцерогенних для людини", який на сьогодні має статус чинного нормативного документу. Ним, зокрема, встановлено що нікель, кадмій мають канцерогенні властивості для людини, тобто мають небезпечний фактор. Згідно Директиви Європейського парламенту і Ради ЄС № 94\27\ЄС нікель, як складова частина ювелірного сплаву не може бути використаний в ювелірних та побутових виробах з дорогоцінних металів, що мають прямий та довгостроковий контакт зі шкірою людини (сережки, браслети, персні і т. ін.).

На основі вище викладеного можна зробити наступні висновки:

1. Нестандартні сплави, що використовуються виробниками в Україні, повинні бути легалізовані через розробку відповідних ТУ та погоджені (за наявності шкідливих домішок) у відповідності з вимогами ГСТУ 75.1-00013480-001-2003 "Система галузевої стандартизації України. Розробка, зміст, узгодження та реєстрація технічних умов, які регламентують вимоги до ювелірних сплавів".

2. Підхід до оцінювання ювелірних сплавів імпортного походження (імпортні вироби) - практично аналогічний, за виключенням розробки ТУ. У цьому випадку Державною пробірною службою відповідно до ГСТУ 75.1-00013480-004-2003 "Система галузевої стандартизації України. Правила оцінки якості ювелірних сплавів та виробів з них" надається експертний висновок за результатами здійснення хімічного аналізу складу сплаву. При наявності шкідливих домішок замовник повинен погодити застосування сплаву з Міністерством охорони здоров'я, тобто офіційно підтвердити безпеку його застосування.

3. Нормативна база у сфері якості дорогоцінних металів не відповідає повною мірою вимогам сьогодення та діючій нормативно-правовій базі Європейського Союзу, а також підлягає перегляду. Водночас, с практичної площини цього питання є нагальна потреба в розробці сучасних стандартів всіх рівнів.

Список використаних джерел:

1. ГСТУ 75.1-00013480-004-2003 Метали дорогоцінні та їх сплави. Правила оцінки якості ювелірних сплавів та виробів з них. - К., Міністерство фінансів України, 2003

2. ДСТУ ГОСТ 6835-2004 Золото и золотые сплавы. Марки. - К.: Гостстандарт Украины, 2004

3. ДСТУ ГОСТ 6836-2004 Серебро и серебряные сплавы. Марки. - Гостстандарт Украины, 2004

4. ГОСТ 13498-79 Платина и платиновые сплавы. Марки. - Гостстандарт Украины, 2002

5. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18.11.1997 № 637/97- ВР, зі змінами та доповненнями.// Дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння. Законодавчі і нормативно - правові акти - К.: АртЕк, 2006.

6. ДСТУ 3527-97 Вироби золотарські з коштовних металів. – К.: Держстандарт України, 1998.

7. Інструкція про здійснення державного експертно-пробірного контролю за якістю ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів : Наказ Міністерства фінансів від 20 жовтня 1999 року за № 244.// Дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння. Законодавчі і нормативно - правові акти. - К.: АртЕк, 2006.

8. ГОСТ 30649-99 Сплавы на основе благородных металлов ювелирные. Марки. – К., Гостстандарт Украины, 1999.

9. ГСТУ 75.1-00013480-001-2003 Система галузевої стандартизації України. Розробка, зміст, узгодження та реєстрація технічних умов, які регламентують вимоги до ювелірних сплавів. – К., Міністерство фінансів України, 2003.